

GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA İLE İLGİLİ “TAŞ İLİ” GAZETESİ’NDE ÇIKAN HABERLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Cihat YILDIRIM**

Özet

Taş İli Gazetesi, İçel Vilayeti’nin resmî yayın organıdır. Gazetenin 1923-1927 yıllarına ait nüshaları TBMM arşivinde mikrofilm katalogunda 270 sıra numarası ile kayıtlıdır. Gazete, İçel Vilayetinin resmî yayın organı olduğu için bu vilayette Cumhuriyetin ilk yıllarına dair siyasî, iktisadî, sosyal, kültürel, eğitsel, ziraî ve sportif faaliyetlerle ilgili haber ve yorumları ihtiva etmektedir. Gazete Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan inkılaplarla ilgili haber ve bilgileri içerdiği gibi resmî yayın organı niteliği dolayısı ile hükümetler tarafından yapılan resmî tebligatlara, atama, tayin ve yeni hazırlanan kanunlara da yer vermiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın İçel’e, özellikle vilayet merkezi olan Silifke’ye ayrı bir değer verdiği bilinmektedir. Bunun bir göstergesi olarak ülkenin değişik yerlerinde teşkil edilen çiftliklerden birini de Silifke’de kurulmasını sağlamıştır. Bu çiftlik, bölgedeki tarımsal üretimin modernizasyonu ve bu üretimin artırılmasına yönelik çalışmaların yapıldığı bir yerdir. Bu münasebetle Gazi Mustafa Kemal Paşa bölgeye yaptığı bütün yurt gezilerinde mutlaka Silifke’ye uğramış ve çiftlikteki çalışmalarını yerinde gözlemleyerek yetkililere talimatlar vermiştir.

Taş İli Gazetesi, Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın bölgeye yaptığı gezileri muhabirleri vasıtası ile takip ederek detaylı bir şekilde haber yapmıştır. Gazetenin Gazi Mustafa Kemal Paşa ile ilgili haber ve yorumları bunlarla sınırlı değildir. Zira Gazi Paşa’nın diğer yurt gezileri, TBMM’deki konuşmaları, dinî ve millî bayramlarda yayınlanmış olduğu bildiri ve beyannelere de gazetede yer verilmiştir. Gerek Anadolu Ajansı ve gerekse ulusal basında çıkan haber ve yorumlar da alıntılar yapılarak yeniden Taş İli Gazetesi’nde yayınlanmıştır. Bütün bunları dikkate aldığımızda, gazetede ilgili haber ve yorumlar tetkik edilerek Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Cumhuriyetin ilk yıllarındaki faaliyetleri, yayınlanmış olduğu bildiri, beyanname ve konuşmalarını tespit ve değerlendirme imkânı bulundu.

* Taş İli Gazetesi ile ilgili bu çalışmamız 23-25 Ekim 2013 tarihleri arasında Eskişehir’de düzenlenen olan “Kuruluşundan 90.Yılına Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuş olup, burada genişletilerek yayınlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Sabire Yazıcı Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Aksaray/Türkiye. drcihat68@hotmail.com

Anahtar Kelimeler

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Taş İli Gazetesi, İçel, İçel Vilayet Gazetesi

AN EVALUATION ON NEWS APPEARED IN THE “TAŞ İLİ” NEWSPAPER RELATED TO GAZI MUSTAFA KEMAL PAŞA

Abstract

The “Taş İli” was the official publication organ of the İçel Province. The copies of the newspaper for the years 1923-1927 are registered with the sequence number 270 in the microfilm catalogue of the Parliament Archive. Since the newspaper was the official organ of the İçel Province, it contains the news and reviews related to political, economic, social, cultural, educational, agricultural and sporting activities during the Republic’s first years. Analysis of the newspaper shows that it contained news related to reforms which took place during the early years of the Republic along with the information on official notifications, appointments, assignments and newly developed laws of the Government since it was the official organ in its nature.

It is known that Gazi Mustafa Kemal Paşa paid a specific attention to İçel, especially to its Province center Silifke. In this context, one of the farms established in different part of the country is located in Silifke. This farm is a place, where modernization of agricultural production in the region and efforts to increase production of these structures. That is why when Gazi Mustafa Kemal Paşa travelled to this part of the country, he always visited Silifke in order to observe the farm works and to give instructions to the authorities.

The “Taş İli” Newspaper, by means of reporters following Gazi Mustafa Kemal Paşa’s trips to the region, had published detailed news. The Newspaper’s news are not limited with commentaries related to Gazi Mustafa Kemal Paşa. The Newspaper had also published the other trips of Paşa to the country, his speeches in the Parliament, his notices on religious and national holidays. All news and commentaries published in Anadolu Agency as well as other national media were re-published as quotations in the “Taş İli” Newspaper. If we take into account all of these, we can find the opportunity to identify and evaluate Gazi Mustafa Kemal Pasha’s activities in the early years of the Republic, including his published papers, declarations and speeches.

Key Words

Gazi Mustafa Kemal Paşa, The “Taş İli” Newspaper, İçel, The Newspaper of the İçel Province

GİRİŞ

Taş İli Gazetesi İçel Vilayeti'nin resmî yayın organıdır. Gazete İçel Vilayeti Nafia Başmühendisliği tarafından yayınlanmıştır.¹ Gazetede baş makalelerin büyük bir kısmı Nafia Başmühendisi olan Behram Münir Bey'e aittir. Gazetenin 1925-1927 yıllarına ait nüshaları TBMM arşivinde mikrofilm kataloğunda 270 sıra numarası ile kayıtlıdır. Ancak söz konusu tasnifte 93. sayıdan 216. sayıya kadar olan nüshalar mevcuttur. Bu gazetenin ilk 92 sayısına ve 216. sayıdan sonraki nüshalarına henüz ulaşamadı. Muhtemelen 93. sayıdan itibaren gazetenin nüshaları T.B.M.M' ye gönderilmeye başlanmış olmalıdır. İncelediğimiz nüshalar itibariyle gazete İçel'in ve vilayet merkezi olan Silifke ile Anamur, Gülnar, Mut ve Gazipaşa kazalarının yakın tarihine ışık tutacak niteliktedir.

Gazete resmî yayın organı olması dolayısı ile İçel Vilayet Meclisi'nin gündemini ve aldığı kararları yayınlamış, her türlü mahkeme ilanlarına, tayin ve atamalara yer vermiştir. Bu yönü ile İçel Vilayeti'nin 1920'li yıllardaki bürokratik yapısı hakkında bilgi edinmemize imkân vermektedir. Birçok resmî ilan ve ihale duyuruları da bu gazetede yer almıştır. Diğer yandan tarım, ticaret, hayvancılık ve orman işleri ile ilgili ilan, haber ve yorumların yer aldığı gazete İçel'in 1920'li yıllardaki iktisadî yapısı hakkında da bir fikir edinmemize imkân vermektedir. Bütün bunların yanında sağlık ve eğitim gazetede yer alan önemli konu başlıkları arasında bulunmaktadır. Gazetede "üçüncü sayfa haberleri" olarak nitelenen asayiş ile ilgili haber ve bilgileri de bulmak mümkündür.

Taş İli Gazetesi, Gazi Mustafa Kemal Paşa hakkında birçok yayın yapmıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa, İçel Vilayeti'ne özel bir önem vermiş, güney vilayetlerimize yaptığı gezilerde mutlaka ziyaret etmiş ve yurt genelinde tarım ve hayvancılığı modernleştirmek maksadıyla oluşturulan numune çiftliklerinden birini de Silifke'de kurmuştur. Gazi Paşa'nın bu ilgi ve alakasını Silifkeliler de karşılıksız bırakmamış, onun yolunda gitme ve cumhuriyet değerlerine sahip çıkma gayretini göstermişlerdir. Taş İli Gazetesi de yayın politikasını gerek vilayetin resmî yayın organı olması ve gerekse İçelilerin Cumhuriyet değerlerine bağlılıkları dolayısı ile bu istikamette sürdürmüştür. Gazetenin inceleme imkânı bulunan nüshalarında Gazi Mustafa Kemal Paşa ile ilgili haber ve yorumlar tespit edilip, bu haber ve yorumlar niteliğine göre tasnif edilerek ele alınmaya çalışılmıştır.

¹ ASLAN, İzzet; Atatürk Silifke'de, Kemal Matbaası, Adana 1981, s. 175.

I. TEBRİK, TEŞEKKÜR VE DESTEK TELGRAFLARI

Gazi Mustafa Kemal Paşa ile ilgili olarak gazetenin inceleme imkânı bulduğumuz nüshalarında bazı telgrafların yayınlanmış olduğunu görmekteyiz. Bu telgraflar kutlama ya da destek amaçlı yayınlanmış telgraflardır. Gazetenin ülke gündemi ile yakından alakadar olduğu da yayınlarından anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere 1925 yılının ilk aylarında Şeyh Sait İsyanı olarak isimlendirilen isyan ülkenin en mühim iç meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İsyanın bastırılması için ülkede seferberlik ilan edilmiş, Doğu ve Güneydoğudaki birçok vilayet ve kazada bu isyanın etkileri görülmüştür. Taş İli Gazetesi hem isyanın gidişatı ve asilere karşı verilen mücadele ilgili bilgiler vermiş ve hem de seferberlikle ilgili resmî duyuruları sayfalarına taşımıştır. İçel Vilayeti ve ahali bu isyanın bastırılması noktasında hükümetin yanında yer almış, seferberlik uygulamalarına riayet ettiği gibi bu desteği aleni bir biçimde de ilan etmiştir. Bu bağlamda Silifke halkı Türk Ocağı'nın Silifke şubesinde ocak heyeti ile bir araya gelip isyanla ilgili görüş alışverişinde bulduktan sonra hükümete destek kararı alınmış ve bu karar, Reis-i Cumhuriyet Gazi Mustafa Paşa'ya, Büyük Millet Meclisi'ne, Cumhuriyet, Hâkimiyet-i Milliye ve Tanin Gazetelerine birer telgrafla bildirilmiştir. "Silifke'de Tezahürat" haber başlığı ile bu telgraf Taş İli Gazetesi'nde de yayınlanmıştır. Silifke Türk Ocağı Reisi Said imzalı telgrafta şu ifadeler yer verilmiştir;

Genç ve havalisinde tezahür eden hadisatın cumhuriyet ve mevcudiyetimize yöneltilmiş açık bir suikast ve ihanetle mahmul olduğunu kemal-i yeisle anlayan biz İç il Vilayeti halkı böyle haince harekâta bulunan asileri imha etmek hususunda hükümetimize her türlü yardım ve fedakârlığa hazır bulunduğumuzu ve harekât-ı vakıanın müsebbiplerini kemal-i nefretle tel'in ettiğimizi arz eyeriz.²

Hükümetin isyanı bastırma konusundaki uygulamalarının desteklendiği ve cumhuriyeti hedef alan asilerin de telin edildiği bu telgrafa Gazi Mustafa Kemal Paşa bir teşekkür telgrafı ile cevap vermiştir. Gazete, Türk Ocağı tarafından Gazi Paşa'ya çekilen telgrafın hemen altında Gazi Paşa'nın cevabi telgrafını yayınlamıştır. Cevabi telgraf şöyledir;

"Silifke Türk Ocağı Reisi Said Bey'e

Halkın ibraz buyurduğu yüksek idraki ve Cumhuriyetperverlik hissiyatını kemal-i şükran ve memnuniyetle müşahede ediyorum. Muhterem halkımızın her taraftan yükselen hararetle lanet ve nefret hisleri karşısında irtica teşebbüslerinin ebediyen eriyeceğine itimadım katidir.

² Taş İli, Sayı: 101, 2 Mart 1925, s. 2.

*Cümleye selam ve hürmetlerimin tebliğini rica ederim efendim.
Reis-i Cumhur Mustafa Kemal”³*

Taş İli Gazetesi yayınlamış olduğu bu destek ve cevabi mahiyetteki teşekkür telgrafları ile ilgili olarak “halkın gösterdiği tezahürat-ı vatanperverâne şayan-ı takdirdir” şeklinde bir yorum yapmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa söz konusu isyan sürecinde hükümete destek veren İstanbul Darü’l Fünun’una da benzer şekilde bir teşekkür telgrafı göndermiştir. “Gazi Paşanın Darülfünun Eminine Teşekkürü” başlıklı haberin detayında “harekât-ı irticaa karşısında İstanbul Darü’l Fünun’un izhar ettiği hissiyat-ı vatanperverânedan dolayı Darü’l Fünun Emîni’ne teşekkürü mütezemmin bir telgraf çekmiştir”⁴ denilmektedir.

Diğer yandan Silifke İdman Yurdu Reisi Şefik Bey de Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya, Şeyh Sait İsyanı dolayısı ile duydukları üzüntü ve ıstırapı dile getiren bir telgraf çekmiştir. Gazi Paşa’da cevabî telgraflarında Şefik Bey’e hassasiyetlerinden dolayı teşekkürlerini ifade etmiştir.⁵ Taş İli Gazetesi’nin 6 Mayıs 1925 tarihli nüshasında Silifke İdman Yurdu Reisi Şefik Bey’in Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya gönderdiği bir başka telgraf daha yayınlanmıştır. Bu telgraf Büyük Millet Meclisi’nin açılışının yıldönümü münasebetiyle gönderilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Paşa bu telgrafa da “tebrikatınıza teşekkür ederim efendim”⁶ şeklinde cevap vermiştir.

Taş İli Gazetesi’nin 6 Mayıs 1925 tarihli nüshasında, Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Ramazan Bayramı münasebetiyle Silifke Halk Fırkası nezdinde İçel ahalisine gönderdiği bir tebrik telgrafı yayınlanmıştır. Tebrik telgrafı şu şekildedir;

“Silifke Halk Fırkası’na

Ramazan Bayramı’nı aziz vatandaşlarıma hararet ve muhabbetle tebrik ederim.

Bu günlerde cumhuriyet şanlı ordusunun kahramanlığı ve bütün evlad-ı vatanın muzafferiyeti, ihaneti Cumhuriyet mahkemelerinin pençe-i adaletine teslim etmiş olmakla bir defa daha parlak bir muzafferiyet ihraz etmiştir.

Bu suretle Türklerin beynelmilel en temiz ve en yeni desatir-i medeniyetle cidden şayan-ı itibar ve şayan hürmet bir mevcudatı olduğunu bir daha ispat etmiş bulunuyoruz.

Şüphe yoktur ki Cumhuriyet düşmanlarına karşı milletimizde bu nokta mevcut oldukça iktisadî ve medenî inkişafatımızın feyizli neticeleri süratle tebsir ve tevsi edecektir.

³ Taş İli, Sayı: 101, 2 Mart 1925, s. 2.

⁴ Taş İli, Sayı: 102, 9 Mart 1925, s. 1-2;Bkz. Atatürk’ün Tamim, Telgraf Ve Beyanmeleri-IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s. 562.

⁵ Taş İli, Sayı: 109, 6 Mayıs 1925, s. 1.

⁶ Taş İli, Sayı: 109, 6 Mayıs 1925, s. 1.

Aziz vatandaşlarımızı ve bu anda Cumhuriyeti sulh altında, düşman karşısında müdafaa eden eolatlarımızı tekrar tebrik ve Cumhuriyetimize muvaffakiyet ve saadet temenni ederim.

Türkiye Reis-i Cumhuru Gazi Mustafa Kemal”⁷

Gazi Mustafa Kemal Paşa bir yandan bayramı tebrik ederken diğer yandan ordumuzun asiler karşısında kazandığı başarılarından duyduğu memnuniyeti ifade etmekte ve Cumhuriyet düşmanları karşısında milletin devlet ve hükümetine verdiği destekten duyduğu memnuniyeti de ifade etmektedir.

Şey Sait İsyanı'nın bastırılması hususunda uygulanan seferberlik kapsamında silâh altına alınanlar, tenkil faaliyetleri neticelenince terhis edilmişlerdir. Gazi Mustafa Kemal Paşa “seferber askerlerin terhisleri hakkında”⁸ bir beyanname yayınlamıştır. Taş İli Gazetesi'nin 10 Haziran 1925 tarihli nüshasında bu beyanname yer almıştır. Beyanname “Erkan-ı Harbiye –i Umumiyeimizin iş’arına nazaran son irticayı tenkil etmek için silâh altına celb edilmiş olan seferber evlad-ı vatanın terhisleri zamanı gelmiştir” ifadeleri ile başlamaktadır. Asilerin akıbeti ile ilgili olarak “ Büyük Millet Meclisinin verdiği salahiyetlerle İstiklâl Mahkemeleri'nin ve Divan-ı Harplerinin anasır-ı irticayı ve isyanı mahkemeye devam etmeleri tabiidir” denilmektedir.

Beyannamede Gazi Mustafa Kemal Paşa, ordumuzun erkân-ı harbiyesi, Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa ve seferberliğe iştirak eden askerler için övgü dolu sözler sarf etmiştir.⁹ Diğer yandan Beyannamede, yapılan seferberlik çağrısına halkımızın vakit kaybetmeden riayet etmiş olmalarının ehemmiyeti üzerinde durulduktan sonra, Hava Kuvvetlerinin ülkenin müdafaa noktasında taşıdığı değer vatandaşlara hatırlatılmaktadır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen ve Taş İli Gazetesi'nin inceleme imkânı bulduğumuz nüshalarında yayınlanan bir diğer telgraf 5 Ocak 1927 tarihlidir. Bu telgraf Meclis-i Umumi-i Vilayet'in açılışı münasebetiyle çekilmiş ve Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine şükran duyguları ifade edilmiş, Gazi Mustafa Kemal Paşa'da cevabî telgrafla İçel Valisi Fahri Bey'in şahsında teşekkürlerini bildirmiştir.¹⁰

⁷ Taş İli, Sayı:109, 6 Mayıs 1925, s. 1; Bkz. Atatürk'ün Tamim, Telgraf Ve Beyannameleri-IV, s. 565.

⁸ Taş İli, Sayı:114, 10 Haziran 1925, s. 1; Bkz. Atatürk'ün Tamim, Telgraf Ve Beyannameleri-IV, s. 566.

⁹ Beyannamede Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa için “ordumuzun muhterem reisi kıymetli Fevzi Paşa hazretlerine itimat ve şükranlarımızı tekrar ifade ve ilan etmek isterim” denilmektedir. Ayrıca seferber askerler için de “Cumhuriyeti müdafaa için düşman üzerine koşan kahraman ordumuzun seferber askerlerini muhabbet ve memnuniyetle tebrik ederim” ifadelerine yer verilmiştir.

¹⁰ Taş İli, Sayı: 188, 5 Ocak 1927, s. 1.

II. GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA İLE İLGİLİ HABER VE YORUMLAR

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ülkemizdeki bazı şehirlere heykellerinin dikilmesi hususu 1925 yılında gündeme gelmeye başlamıştır. Milli Mücadele hareketinin önderi ve Cumhuriyetin ilanı ile başlayan yenileşme ve modernleşme programının lideri olan Gazi Paşa'ya milletin sevgi ve muhabbetinin bir ifadesi olmak noktasında dikilecek heykeller önem arz etmektedir. Bu noktada öncelikle İstanbul, Ankara ve Konya'ya Gazi Paşa'nın heykellerinin dikilmesi gündeme gelmiştir. Konu ile ilgili olarak Taş İli Gazetesi 5 Ağustos 1925 tarihli nüshasında "*Gazi'nin Heykelleri*"¹¹ başlıklı bir haber yayınlamış ve bu haberde Gazi'nin heykellerinin İstanbul, Ankara ve Konya'da yapılacağı duyurulurken heykellerin "İstanbul'da sivil, Konya'da müşir ve Ankara'da at üzerinde olarak yapılacağı ve heykellerin iki ay sonra hazır olacağı bildirilmektedir. Ancak söz konusu heykellerin planlandığı gibi kısa sürede hazırlanamadığı görülmektedir. Zira Gazetenin 29 Eylül 1926 tarihli nüshasında müteferrik haberler başlığı altında Konya heykeli ile ilgili olarak "Gazi Paşa hazretlerinin Konya'ya rezk edilecek heykeli Haydar Paşa İstasyonu'nda vagona tahmil edilmiştir"¹² şeklinde bir haber söz konusudur. Bu da ilgili heykelin yaklaşık bir yıllık süre sonunda hazırlandığını göstermektedir. Zira heykel Avusturyalı sanatçı Heinrich Krippel'e sipariş edilmiş ve Viyana'da yapılmıştır. Heykelin açılışı 29 Ekim 1926 Cuma günü gerçekleşmiştir.¹³

Bir süre sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bir heykelinin de Silifke'ye dikilmesi gündeme gelmiş ve Vilayet Meclis-i Umumisi bu hususu değerlendiren bir heykelin imal edilmiş bir heykelin alımına karar vermişlerdir. Konu ile ilgili meclis kararı Taş İli Gazetesi'nin 10 Mart 1926 tarihli nüshasında şu şekilde haber yapılmıştır;

Gazi Paşa'nın Tunçtan Mamul Heykelinin Dikilmesi Meclis-i Umumice Kabul Olunmuştur.

Memleketin kurtarıcısına karşı takdirinin ufak bir numunesini gösterebilmesinin en büyük borçlarından birisi olduğunu takdir buyuran Meclis-i Umumi-i Vilayet, Gazi Paşa Hazretleri'nin tunçtan bir heykelinin temin ve memleketin münasip bir mahalline dikilmesini kabul edilerek teminine tevessül olunmuştur.¹⁴

Silifke'ye Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın anıtının dikilmesi için 1926'da karar alınmış olmasına rağmen bu işin gerçekleşmesi yıllar almıştır. Sebep-

¹¹ Taş İli; Sayı: 121, 5 Ağustos 1925, s. 1.

¹² Taş İli; Sayı:174, 29 Eylül 1926, s. 1.

¹³ Osmalı, Kıvanç; Cumhuriyet Dönemi Anıt Heykelleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2003, s. 34-36

¹⁴ Taş İli; Sayı: 150, 10 Mart 1926, s. 1.

ni tespit edemediğimiz bir nedenden dolayı anıt meselesi uzamış ve 1931’de İçel Valiliğine tayin edilen Tevfik Sırrı Bey’in gayretleri ile mesele yeniden gündeme gelmiştir. Yapılan hazırlıklar neticesinde anıt 19 Mayıs 1934’de dikilmiştir.¹⁵ Anıtın dikildiği tarih itibarıyla Silifke artık vilayet merkezi değil İçel Vilayeti’nin bir kazası konumundadır. Zira 30 Mayıs 1933 tarih ve 2197 sayılı kanun çerçevesinde İçel (Silifke) ve Mersin Vilayetlerinin İçel ismi altında birleştirilmesi ve vilayet merkezinin Mersin şehri olmasına karar verilmesi neticesinde kaza statüsüne düşmüştür.¹⁶ Ancak bu düzenlemeden bir yıl sonra da olsa anıtın dikilmesi, Gazi Paşa’ya karşı Silifkelilerin derin sevgi ve muhabbetinin bir göstergesidir.

1926 yılı Eylül ayında Silifke’den bir heyet Gazi Mustafa Kemal Paşa’yı ve Ankara’daki diğer devlet ve hükümet yetkililerini ziyaret etmiştir. Bu ziyaret ile ilgili olarak 15 Eylül 1926 tarihli nüshada “Silifke Arz-ı Ta’zimat Heyeti”¹⁷ başlıklı bir haber yayınlanmış ve Vali Mehmet Fahri Bey başkanlığındaki heyetin Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne vilayet adına arz-ı tazimat¹⁸ etmek üzere Ankara’ya hareket ettikleri ifade edilmiştir.

Taş İli Gazetesi 22 Eylül 1926 tarihli nüshasında Silifke Heyeti’nin Ankara temaslarını Türk Sözü Gazetesi’nden alıntı yaparak “Arz-ı Ta’zimat Heyetimiz Gazi’nin Huzurunda” başlıklı bir haberle okurlarına duyurmuştur. Söz konusu haber şu şekildedir;

“Arz-ı Ta’zimat Heyetimiz Gazi’nin Huzurunda

Ankara 18 [hususî haberler]-Silifke Ta’zimat Heyeti dün sabah Gazi Paşa Hazretleri tarafından kabul edildi. Heyet Gazi’nin huzurunda bir buçuk saat kadar kalmış ve fevkalade iltifata mazhar olmuştur.

Gazi Paşa heyete bu sene muhakkak Silifke’yi ziyaret edeceklerini vaat buyurmuşlardır.

Heyet bugün Büyük Millet Meclisi Reisi’ni, Başvekil İsmet Paşa Hazretleri’ni, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa Hazretleri’ni ziyaret etti.”¹⁹

Gazi Mustafa Kemal Paşa sadece bir komutan değil aynı zamanda Türk Milletini geri kalmışlıktan kurtarmayı kendine hedef edinmiş inkılâpçı bir liderdir. Onun inkılâpçı ve yenilikçi kimliği Taş İli Gazetesi’nde yayınlanan makalelerde de sürekli vurgulanmıştır. Varlık Gazetesi’nde Ali Rıza imzalı olarak yayınlanan “Cumhuriyet” başlıklı makale, Taş İli Gazetesi’nin 12 Ağustos 1925 tarih ve 122 sayılı nüshasında Varlık’a atıfta bulunularak yayınlanmıştır. Bu makalede Cumhuriyet idaresine kavuşmaktan dolayı du-

¹⁵ ASLAN, age., s. 314; Bkz. Ek-1.

¹⁶ Age., s. 302.

¹⁷ Taş İli; Sayı: 172, 15 Eylül 1926, s. 1.

¹⁸ Arz-ı Ta’zimat: Saygılarını bildirme.

¹⁹ Taş İli; Sayı: 173, 22 Eylül 1926, s. 1.

yulan minnet ve şükran duyguları ifade edilirken “muazzez vatanımızı bu saadete kavuşturan büyük Gazi ve kurtarıcımız Mustafa Kemal Paşa Hazretleridir”, “Mustafa Kemal bu iki büyük isim muazzez milletimizin saadet ve selametini kefiledir. Şimdiye kadar vatanımızda nice zamandan beri birçok evlad-ı vatanın kalbi Cumhuriyet aşkıyla yanıyordu. Fakat bir türlü vuslat mümkün olamamıştı. Çünkü evvelce büyük kurtarıcıya kavuşamamıştı”²⁰ denmiştir.

Gazi Paşa'nın Silifke'ye seyahatleri ya da Silifke ile ilgili faaliyetleri yanında diğer faaliyetleri hakkında da zaman zaman haberler ve yorumlar Taş İli Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Ulusal gazetelerden ya da ajanslardan Gazi Paşa hakkında elde edilen haberler de yayınlanmıştır. Gazetenin 27 Ekim 1925 tarih ve 132 sayılı nüshasında yer alan ve Yeni Gün'e atfedilen haber bu manada dikkat çekicidir. Bu haberde; “Gazi Paşa Hazretleri Öksüz Yurdu'nu ziyaret etmişler, yavrularımızın yalın ayak olduğunu görmüş ve bu feci vaziyetten son derece müteessir olarak mektebi gözyaşlarıyla terk etmişlerdir”²¹ denilmektedir. Haber Gazi Paşa'nın eğitime, kimsesiz çocuklara gösterdiği özeni vurgularken çocukların vaziyeti karşısında duygulanması da insan olarak ne denli hisli ve hassas bir mizaca sahip olduğunu göstermektedir.

Silifkeliler Gazi Paşa'nın Silifke ve Silifkelilere gösterdiği yakınlık, muhabbet ve ilginin bir yansıması olarak O'nu yakından takip etmektedirler. Bunun bir göstergesi olarak, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1927 yılında yapılacak olan Büyük Kongresi'nde Gazi Paşa'nın irad edeceği nutku canlı dinlemek ve halka dinletmek istemişlerdir. Bu maksatla eski mebuslardan Haydar Bey ve İhtiyat Zabitanından Fahri Beyler tarafından bir telsiz telefon cihazı sipariş edilmiş ve cihazın Karşıyaka'daki Millet Bahçesi'ne yerleştirilmesi planlanmıştır.²² Bu cihazın alınıp alınmadığı ve Gazi Paşa'nın Cumhuriyet Halk Fırkası'nın ikinci büyük kongresinde okuduğu nutkun Silifkeliler tarafından dinlenip dinlenmediği hususunda bir malumat kaynaklarda yer almamaktadır. Gazetenin elimizdeki nüshaları Ağustos 1927'ye kadar olduğu için bu hususta bir bilgi bulmak bu aşamada mümkün olmamıştır.

III. GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SİLİFKE SEYAHATLERİ VE GAZİ ÇİFTLİĞİ'NİN TEŞEKKÜLÜ

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyetin ilk yıllarında sıklıkla yurt gezilerine çıkarak sürekli halk ile temas halinde ve iç içe olmaya gayret etmiş-

²⁰ Taş İli; Sayı: 122, 12 Ağustos 1925, s. 1.

²¹ Taş İli; Sayı: 132, 27 Ekim 1926, s. 4.

²² Taş İli; Sayı: 209, 8 Haziran 1927, s. 1.

tir.²³ Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yurt gezileri, özellikle büyük inkılapların gerçekleştiği bu süreçte halk ile iç içe olması, hem inkılapları halka anlatması açısından hem de bu değişimin halk üzerinde yarattığı etkileri yerinde görmesi ve gözlemlemesi noktasında önem arz etmektedir. Gazi Paşa bu inkılapların Türk milletinin destek ve gayretleri ile hedeflerine ulaşacağına bilincindedir. Bu bilinçle sürekli milletle temas halinde olmuştur. Bu bağlamda Gazi Mustafa Kemal Paşa çıktığı yurt gezileri vesilesiyle dört defa Silifke'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretleri 27 Ocak 1925, 12 Mayıs 1926, 11 Şubat 1931 ve 20 Şubat 1935 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Biz bu bildirimize temel teşkil eden Taş İli Gazetesi'nin elimizde mevcut olan nüshalarından hareketle ilk iki ziyaretleri hakkında değerlendirmelerde bulunacağız.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Silifke'ye yaptığı ilk seyahatte Ankara'dan Mersin'e trenle gelmiştir. Mersin'deki temasları sırasında Sadık Bey²⁴ öncülüğünde bir heyet Silifke'den Mersin'e gelerek Gazi Paşa'yla görüşmüştür. Gazi Paşa, Silifke'den gelen heyete teşekkür ve memnuniyetini ifade etmiş ve ertesi gün Silifke'ye gideceklerini bildirmişlerdir.²⁵ Taş İli Gazetesi bu ilk seyahati 3 Şubat 1925 tarih ve 97 sayılı nüshasında manşetten haber yapmıştır.²⁶ Gazete, Gazi Paşa'nın bir fotoğrafına yer verdiği ve "Rıfat" imzalı haberin manşetinde "Türklük İlminin Zi-Şan ve Zi-Şeref Müncü Azamı Reis-i Cumhuriyetimiz Gazi Paşa Hazretleri" ifadelerini kullanmıştır. Seyahatin Mersin'den itibaren bütün detayları ile aktarıldığı haberde bu ziyaretin Silifke için taşıdığı tarihi değere vurgu yapılmıştır. Zira Silifke tarihsel süreçte Selçuklu ve Osmanlı hâkimiyeti dönemlerinde devlet büyüklerinin gelip geçtiği, uğradığı ya da ziyaret ettiği bir yer değildir. Bu bakımdan bir devlet başkanı olarak Reis-i Cumhuriyet Gazi Paşa'nın bu ziyareti tarihsel bir nitelik taşımaktadır. Gazete bu durumu "Sultanların, hakanların görmediği fatihlerin tenezzül etmeyerek ayak basmadığı bu iç diyara büyük inkılâbın büyük müncüsü gelecekti"²⁷ şeklinde ifade etmiştir.

Gazi Paşa eşi Latife Hanım ile birlikte Mersin'e geldiği halde Mersin-Silifke arasındaki seyahatin otomobil ile yapılacak olması ve yolların bozukluğu sebebiyle Latife Hanım'ı Mersin'de bırakıp Silifke'ye hareket etmiştir.

²³ ÖNDER, Mehmet, Atatürk'ün Yurt Gezileri, İş Bankası Yayınları, Ankara 1998.

²⁴ Sadık TAŞUCU, Silifke eşrafından Hacı Mehmet Paşa'nın oğludur. Babasının paşalık rütbesi dolayısı ile "Hacıpaşazade Sadık" olarak bilinmektedir. Beyrut kolejinde eğitim görmüş ve mütareke döneminde Adanalı Dr. Eşref Bey'in kızı Besime Hanım ile evlenmiştir. Dr. Eşref Bey birinci dönem TBMM mebusudur. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1923 tarihinde Adana'ya gerçekleştirdiği seyahatte kendisini karşılayanlar arasında Dr. Eşref Bey ile birlikte Sadık Bey ve eşi Besime Hanım da mevcuttur. Burada kayınpederi Dr. Eşref Bey tarafından Gazi Paşa ile tanıştırılmıştır. 1923 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası kurulduğunda partinin İçel teşkilatını teşkil edenler arasında yer almıştır. Daha sonra İçel Vilayeti İdare Heyeti Azalığı ve Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Teşkilatı yöneticiliğini uzun süre yapmıştır. Gazi Paşa'nın İçel'de en güvendiği siyasi figürlerden biri olarak Silifke tarihinde yerini almıştır. (ASLAN, age., s. 115 vd.).

²⁵ ASLAN, age., s. 137-138.

²⁶ Bkz: Ek-2.

²⁷ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 1.

Gazi Paşa'ya Nafia Vekili Diyarbakır Mebusu Feyzi, Rize Mebusu Fuat, İkinci Ordu Müfettişi Fahrettin Paşa, Reis-i Cumhur Baş Kâtibi Tevfik Bey ve yaverleri refakat etmektedir. Ayrıca Silifke'ye davet için Mersin'e giden Sadık Bey başkanlığındaki heyet de bu yolculuğa refakat etmektedir.

Gazi Paşa'yı karşılamak üzere İçel Vali Vekili Fahri Bey başkanlığında bir heyet vilayet hududuna kadar gitmişlerdir. Gazi Paşa vilayet hududunda kurbanlar kesilerek ve yol güzergâhında bulunan köylerin ahali tarafından alkış ve tezahüratlarla karşılanmıştır. Bu arada güzergâh üzerindeki duraklardan Lamas'ta, Lamas Suyu kenarında bir saat kadar istirahat etmişlerdir. Bu sırada Gazi Paşa, Lamas ve civar köylerden gelen köylülerle hasbıhal ve onlara iltifat ederek onlardan köylerinin durumu hakkında malumat almıştır.²⁸

Dört saatlik bir yolculuğun neticesinde Gazi Paşa ve beraberindeki heyet Silifke'ye gelmiştir. Gazi Paşa'nın Silifke'yi teşrifleri kaleden atılan top- larla ilan edilmiştir. Yol güzergâhında toplanan ahali "yaşla!" nidalarıyla ve alkışlarla Gazi Paşa'yı karşılar- ken Ana Mektebi'nin talebeleri de ellerinde bayraklarla en önde merasime iştirak etmişlerdir.²⁹ Gazi Paşa otomobilden inerek ahaliyi selamlamış ve bu arada yine kurbanlar kesilmiştir. Mağaralı Aziz Ağa, Gazi Paşa'nın otomobilden inerek ayak bastığı yerde ayrıca iki kurban daha kesmiştir. Şehrin, bu gün için Gazi Mahallesi olan mevkide gerçekleşen karşılamadan sonra Gazi Paşa yürüyerek ve kendisini karşılamaya gelen ahali ile selamlaşarak, tarihi köprüden geçmiş³⁰ ve ikameti için tahsis edilen Tüccardan Hacı Hulusi Efendi'nin konağına gelmiştir.³¹ Burada Ana Mektebi talebelerinden beş yaşındaki Mürüvvet isimli öğrenci Gazi Paşa'yı okuduğu bir şiirle karşılamıştır. Gazete, öğrencinin okuduğu şiir hakkında bilgi vermezken bu şiirden etkilenen Gazi Paşa'nın "kızlarımızın tahsil-i maarife heveskâr olmalarının istikbalimiz için hayırlı olduğunu" beyanla öğrenciye iltifatlar ettiğini yazmaktadır. Vali Vekili Fahri Bey'le görüştükten sonra askerî ve mülkî erkân ve eşrafla bir araya gelen Gazi Paşa ayrıca Gülnar ve Mut kazalarından gelen heyetlerle de görüşmüştür.³²

Bu görüşmelerden sonra Gazi Paşa akşam yemeğini takiben dinlenmeye çekilmiştir. Silifkeliler bu özel ziyaretten fazlası ile memnun olmuşlardır. Bu memnuniyeti ifade için akşam, Silifke İdman Yurdu mensubu gençler fener alayı tertip etmişler, yürüyüşü Gazi Paşa'nın misafiri edildiği konağın

²⁸ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 1.

²⁹ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 1.

³⁰ Ek-3.

³¹ Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ilk ziyaretlerinde misafiri edildiği Hacı Hulusi Efendi'ye ait bu konağın kamulaştırılarak "Atatürk Evi" olarak kamulaştırılıp müzeye dönüştürülmesi çalışmaları 1974 yılında başlatılmıştır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce 1982 yılında kamulaştırılan konak restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra 1986 yılında Atatürk Evi olarak tanzim edilmiş ve 2 Şubat 1987 yılında törenle ziyarete açılmıştır. Ek-4.

³² Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 2.

önünde tamamlamışlar ve hatta burada “yaşasın muhterem gazimiz, yaşasın cumhuriyetimiz”³³ sloganları atmışlardır.

Gazi Paşa, ziyaretin ikinci günkü temaslarına konağa gelen eşrafı hususi olarak kabul edip onlarla samimi sohbet ederek başlamıştır. Bu arada Silifke’de mevcut lisenin tam devreli bir hale dönüştürülmesi, bir kız mektebinin açılması zarureti ve maarif hususunda vilayetin bazı eksikliklerinin giderilmesi isteğini içeren ve halk tarafından tanzim edilen bir dilekçe Lütfi Bey tarafından Gazi Paşa’ya takdim edilmiştir. Ayrıca memleketin maarife olan ihtiyacı sözlü olarak da arz edilmiştir.³⁴

Hacı Hulusi Efendi Konağı’ndaki görüşmelerini tamamlayan Gazi Paşa, yine yürüyerek halk ile birlikte Vilayet Konağı’na geçmiştir. Resmî kurumların yetkililerinden bilgi alan Gazi Paşa buradan belediyeye geçmiştir. Belediyeden sonra Türk Ocağı’na hareket etmiş ve burada verilen çay ziyafeti eşliğinde Silifke ahali ile uzun uzun sohbet etmiştir. Türk Ocağı Reisi Said Bey, Gazi Paşa’ya hitaben ziyaretin ehemmiyetine vurgu yapan, yaşanan tarihsel süreçte Gazi Paşa’nın tarihi misyonuna atıfta bulunan ve Cumhuriyet değerleri ile inkılâplara sadık kalarak Gazi Paşa’nın rehberliğinde memleketin ilerleyeceğine olan inanca vurgu yapan bir konuşma yapmıştır. Said Bey konuşmasında Ocağın faaliyetlerinden, ocak bünyesinde açılan okuma yazma kurslarından ve müsamere faaliyetlerinden bahsetmiştir. Said Bey Gazi Paşa’ya hitaben yaptığı bu konuşmada, İçel Vilayeti’nin doğal zenginliklerinden bahsetmekle birlikte ulaşım yetersizliği yüzünden maden ve zirai zenginliklerden istifade edilemediğini belirterek Karaman’dan Silifke’ye gelecek bir demiryolunun Taşucu Limanı’na bağlanması ile İçel’in iktisadî bakımdan gelişme ve kalkınma imkânı bulacağını ifade etmiştir. Gazi Paşa gösterilen teveccüh dolayısı ile teşekkür etmiş ve Türk Ocağı hatıra defterine “Silifke Türk Ocağı’nu bu muhit için kıymetli bir feyiz ocağı olarak gördüm. Mensuplarını tebrik ederim”³⁵ ifadelerini yazarak imzalamıştır.

Türk Ocağı ziyaretinden sonra Gazi Paşa Silifke İdman Yurdu’nu ziyaret etmiştir. Burada da gençlerin alkış ve tezahüratları ile karşılanmış ve Gazi de alkışlarıyla gençlere iştirak etmiştir. İdman Yurdu’nun Umumî Kâtibi Şefik Bey tarafından Gazi Paşa’ya hitaben bir konuşma yapılmıştır. Gençlerle çay içip sohbet eden Gazi Paşa, İdman Yurdu’nun hatıra defterine şunları yazmıştır; “ Silifke Merkez İdman Yurdu’nda kıymetli ve gayretli gençlerin temasında geçirdiğim dakikalar benim için unutulmaz bir hatıra teşkil edecektir”. Ayrıca İdman Yurdu’nun teberru defterine de “Silifke

³³ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 2.

³⁴ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 2.

³⁵ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 2.

Merkez İdman Yurdu'na küçük bir muavenet olmak üzere bin lira takdim ediyorum"³⁶ ifadelerini yazmıştır.

Gazi Paşa, Silifke İdman Yurdu'ndan alkışlarla ayrılmış ve Halk Fırkası binasına giderek burada fırka azalarıyla hasbıhal etmiş ve oradan da Orta Mektep'i ziyarete gitmişlerdir. Burada bir küçük musiki ziyafeti ile karşılanan Gazi Paşa Mektep Müdür Muavini Hulusi Bey ve öğrenciler tarafından okunan nutukları ve şiirleri dinlemiş neticede mektep hatıra defterine "Bu nur ocağında istikbalin parlak güneşleri tulu halinde meşhuddur"³⁷ ifadelerini yazmıştır. Mektep ziyaretinden sonra Gazi Paşa, sokak kenarlarında kendisini görmek üzere bekleyen Silifke ahalisini selamlayarak Taşucu Nahiyesi'ne hareket etmiştir. Taşucu yolunda Gülümpaşalı Köyü'nde bir zafer takı hazırlanmış ve burada köy eşrafından Ahmet Ali Kâhya kurbanlar kesmek suretiyle Gazi Paşa'yı karşılarken, yirmi dakikalık bir mesafede Bolacalkoyuncu Köyü Muhtarı Hasan Ağa ve köy ahalisi de Paşa'yı kurbanlarla karşılamışlardır. Ayrıca Çavuşbucağı Köyü Muhtarı Yahya Kâhya ve köy ahalisi tarafından da Gazi Paşa bir sığır kurban edilmek suretiyle karşılanmıştır. Taşucu'nda ise civar köylerden gelen ahali ve bucak ahalisinden oluşan kalabalık bir kitle tarafından karşılanmıştır. Gazi Paşa, Taşucu'nda Belediye ve hükümet dairesini ziyaret ederek malumat aldıktan sonra kendisini karşılamaya gelen ahali ile sohbet etmiş ve daha sonra beraberindeki heyet ile Sadık Bey'in konağına geçerek burada onuruna verilen yemeğe iştirak etmiş ve akabinde öğleden sonra yine ahalinin samimi tezahüratları arasında Silifke'ye dönmüştür. İzzet ASLAN "Atatürk Silifke'de" isimli eserinde Gazi Paşa'nın o gün Taşucu'nda Sadık Bey'in konağında kaldığını, geceyi burada geçirdiğini ifade etmektedir.³⁸ Ancak Taş İli Gazetesi'nde yukarıda teferruatını verdiğimiz gezi ile ilgili haber, Gazi Paşa'nın Taşucu ziyaretinin günü birlik olduğunu ortaya koymaktadır. İzzet ASLAN söz konusu eseri bu ziyaretten yıllar sonra yazmış olduğu için gezi ile ilgili detayları yanlış aktarmış olabilir. Biz burada Gazete haberini esas alacağız. Zira haber bu seyahatten birkaç gün sonra yayınlanmıştır. Gazi Paşa, Taşucu dönüşü Silifke'de köprübaşında askerî ve mülkî erkân ile ahali tarafından karşılanmıştır. Gazi Paşa burada otomobilden inerek ahali ile ayakta kısa bir görüşme yapmıştır. Bu esnada eşraftan Emin Efendi Silifke-Mersin yolunun yenilenmesi hususunda bir dilekçe takdim ederken yolun Silifke ahalisi için ne derece önemli olduğunu sözlü olarak da izah ettikten sonra "Ey muhterem Gazi! Memleketimizi ve şu gördüğün öksüz gazileri unutmayınız" demiştir. Gazi Paşa dilekçeyi inceledikten sonra gereğini yapacak-

³⁶ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 3.

³⁷ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 3.

³⁸ ASLAN, age., s. 171 vd.

larını vaat etmişlerdir. Ayrıca Silifke İdman Yurdu Azası Lütfi Bey’de ahalinin samimi talebi olarak baharda tekrar kendilerini Silifke’ye davet etmiştir. Gazi Paşa gördüğü bu samimi karşılama ve misafirperverlikten duyduğu memnuniyeti ifade eden şu sözlerle Silifke’ye ve Silifkelilere veda etmiştir; “Silifke’ye geldiğimden çok memnunum, gösterdiğiniz samimi tezahürata teşekkür ederim, beni unutmayacağınızı bilirim, sizi kalbimden çıkarmam, Allah ısmarladık.”³⁹

Bu ziyaretle ilgili olarak Taş İli Gazetesi’nin 3 Şubat 1925 tarih ve 97 sayılı nüshasında Behram Münir imzalı ve “Yevm-i Meserret”⁴⁰ başlıklı bir yazıya yer verilmiştir. Bu yazıda Gazi Paşa’nın Millî Kurtuluş hareketinde Türk milletine öncülük ederek üstlenmiş olduğu liderlik misyonuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu ziyaretin Silifke ve İçel ahali açısından taşıdığı önem ifade edilirken, İçel ahalisinin Gazi Paşa’ya gösterdiği samimi misafirperverlik için Taş İli Gazetesi adına da teşekkür edilmiştir.

Bu ilk ziyaretten Gazi Paşa’nın gayet memnun kaldığı veda sözlerinden açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu memnuniyet bundan sonra da İçel Vilayeti ve vilayetin meseleleri ile yakından alakadar olacağını göstermektedir. Bu yakın alanın en önemli işareti de Bodosaki Çiftliği’nin hazine tarafından yapılan müzayedesine iştirak ederek çiftliği satın alıp, burada bir numune çiftliği kurması olmuştur. Çiftlik arazisi on bin doksan dönüm ziraata uygun, iki bin beş yüz yirmi dört dönümü kayalık, sazlık, kumluk olmak üzere toplam on iki bin altı yüz dört dönümdür. Bu çiftlik hazineye ait olup Bodosaki Çiftliği namıyla bilinmektedir. Çiftlik, Mersin’in tanınmış fabrikatörlerinden Bodosaki’den⁴¹ hazineye intikal etmiştir. Hazine tarafından çiftliğin satışı için “otuz yedi bin lira” bedel ile bir müzayede açılmıştır. 13 Mayıs 1925 tarihinden itibaren iki aylık süreyle müzayede katılım söz konusu olacaktır. Taş İli Gazetesi’nin 20 Mayıs 1925 tarihli nüshasında müzayede şartları ilan edilmiştir. 24 Haziran ve 8 Temmuz 1925 tarihlerinde ilan tekrar edilmiş ve böylelikle toplamda üç defa müzayede ilanı yer almıştır.⁴²

Gazi Paşa ilk Silifke ziyaretlerinin nihayetinde Mersin’e dönerken çiftliği ziyaret edip incelemelerde bulunmuştur. O ziyaret esnasında muhtemelen bu çiftlik ile ilgili olarak bir takım düşünceler hâsıl olmuştur. Gazi Paşa ilk ziyaretlerinde edindiği güzel intibaların eseri olarak bu çiftliği satın al-

³⁹ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 3.

⁴⁰ Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925, s. 4.

⁴¹ Bodosaki, Mütareke Dönemi’nde Mersin’de kurulmuş olan Gizli Rum Yardım Cemiyeti’nin kurucuları arasındadır. Bu cemiyet Batı Anadolu’yu işgal etmiş olan Yunan işgal kuvvetlerine yardım maksadıyla kurulmuş ve faaliyet göstermiştir. Bodosaki, Mütareke Dönemi’nde birçok defalar İzmir’e gitmiş toplanan yardım paralarını Yunanlılara götürmüştür. Çukurova’dan Yunan İşgal Kuvvetleri için gönüllü Rum toplamaya da çalışmış fakat bunda başarı sağlayamamıştır. (Kurtuluş Savaşında İçel, Kurtuluş Savaşında İçel Tarihini Yazma Komitesi, İstanbul 1971, s. 51; Şeref GENÇ, “İstiklal Savaşında Mersin’i Kurtarma Çabası”, Kuva-yı Milliye Dergisi, S. 59, Mersin 1965, s. 10-11).

⁴² Taş İli; Sayı: 111, 20 Mayıs 1925, s. 3; Sayı: 116, 24 Haziran 1925, s. 4; Sayı: 117, 8 Temmuz 1925, s. 4.

maya ve burada bir numune çiftliği kurmaya karar vermiştir. Çiftliğin satın alınması için Gazi Paşa, Ankara'ya ziyarete gitmiş olan Sadık Bey'e 10 Mayıs 1925 tarihinde bir vekâlet vermiştir. Bu vekâlete istinaden Gazi Paşa müzayedeye iştirak ederek çiftliğin kendi adına satın alınmasını sağlamıştır. Söz konusu vekâlet şu şekildedir;

“Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti Ankara

Kalem-i Mahsus Müdürlüğü 10.5.1341

Sayı:6/295

Hacı Mehmet Paşazade Sadık Bey, Silifke'de müzayedeye vazedilmiş olan Bodosaki'den müntekil hazine çiftliğinin namına müzayedesine iştirake ve ferağ muamelesinin intacına mezundur.

Gazi Mustafa Kemal”⁴³

Çiftliğin satış işlemi bu vekâletname ile gerçekleştirilmiştir. Müzayede süresi içerisinde bu çiftliği satın almak üzere herhangi bir talipli söz konusu olmamıştır. Ancak çiftliğin satışının bedavaya getirildiği şeklinde bir algı oluşmaması için usulen birkaç kişi ihaleye iştirak ettirilmiştir. Bu şahıslar tüccardan Ahmet Bey (OVACIK) ve Mahmut Şükrü Beylerdir. Söz konusu şahıslar ve Gazi Paşa'nın vekili Sadık Bey'in iştiraki ile müzayede gerçekleşmiş ve neticede sembolik olarak müzayedeye katılan şahısların çekilmesi ile müzayede Gazi Paşa'da kalmıştır.⁴⁴

Çiftliğin Gazi Paşa tarafından satın alındığı haberi Taş İli Gazetesi'nde “Emin” imzalı ve “Gazi Paşa Çiftliği”⁴⁵ başlıklı bir haber ile duyurulmuştur. Haber “İç İl'in vakayi-i ruznamesi arasında bu hafta yeni ve şerefli bir hadisenin tezahürüne şahit olmakla müfehherat ve bahtiyarlık hissediyoruz. Bu hadise hazineye ait Bodosaki Çiftliği'nin iki aydan beri devam eden müzayedesini neticesinde Gazi Paşa Hazretlerine ihale ve ferağ edilmesidir” ifadeleri ile başlıyor. Bu satışın alelade bir satıştan farklı olduğu da şu sebeplerle izah edilmektedir; Her şeyden önce çiftlik üzerindeki Bodosaki ismi artık kaldırılacak ve yerine Gazi Paşa'nın ismi konacaktır. Ayrıca satış işlemi tamamlandıktan sonra Gazi Paşa bu çiftliğe yeni zirai makine ve aletler göndermiş ve göndermeye devam etmektedir. Bu durum bölgede modern tarımın öğrenilmesi ve geliştirilmesi noktasında önem arz etmektedir. Emin Bey yazısında bu durumu şu cümlelerle ifade etmektedir;” Gazi Paşa Çiftliği tarz-ı idare ve istihsalatında takip edeceği müterakki sistemlerle halkımıza fen ve ilmin ziraat ilminde hâsıl ettiği malum terakkileri ve ziraatın inkişaf ve teali yollarını küşad edecektir. Bunun içindir ki çiftliğin hak-kı tasar-

⁴³ ASLAN, age., s. 172.

⁴⁴ ASLAN, age., s. 180.

⁴⁵ Taş İli; Sayı: 120, 29 Temmuz 1925, s. 3.

rufundaki bu fahir tebdili memleketimiz namına en hayırlı bir hadise ve terakkiyat-ı ziraiyemizin yeni inkişâb-ı mes'udu olarak telakki ediyoruz."⁴⁶ Haberin nihayetinde memleketin zirai hayatında gelişmeye yönelik iyi bir numune olacağı düşüncesiyle çiftlik ile ilgili tasarruflarından dolayı Gazi Paşa'ya duyulan minnet ve şükran ifade edilmiştir. Bu arada çiftliğin Nezarret-i Umumiyesi Hacı Paşazade Sadık Bey'e ve Müdürlüğü de Ziraatçı Nazım Bey'e verilmiştir.⁴⁷

Bodosaki Çiftliği'nin Gazi Paşa tarafından satın alınması ve "Gazi Paşa Çiftliği" ismiyle yeniden yapılandırılması Silifkelileri oldukça memnun etmiştir. Gazi Paşa'nın Silifke ziyaretleri ve akabinde çiftliği satın alması Silifke'nin yakın tarihindeki en önemli hadiselerdir.

Bu gelişmelerin ehemmiyeti Taş İli Gazetesi'nin 5 Ağustos 1925 tarih ve 121 sayılı nüshasında, Behram Münir imzalı ve "An-ı Mes'ud"⁴⁸ başlıklı bir yazı ile ifade edilmiştir. Söz konusu yazıda; Her memleketin, her şehrin tarihinde önemli mesut günler bulunduğundan bahisle Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye gelişlerinin de tarihi bir gün olduğu ifade edilmektedir. Özellikle Gazi Paşa'nın çiftliği satın alması, buraya modern tarım aletlerinin alınmasını sağlaması, idarî anlamda modern tarımdan anlayan idareciler tayin etmesi, hayvanların ıslahı çalışmalarının çiftlikte başlaması, harap olan yolların yapılması ve Taşucu Limanı'nın yenilenmesi hususundaki çalışmaları ile Gazi Paşa'nın İçel'in ziraat, ticaret ve hayvancılığına dolayısı ile iktisadî hayatına katkı sağladığı hatırlatılarak onun şehre gelişi önemli bir gün olarak ilan edilmiştir.

Bu makalede özellikle İçel'in altı asırdır Türk idaresinde olduğu halde Türk idarecilerden layık olduğu ilgiyi nihayet Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye teşrifleri sayesinde görmeye başladığı vurgulanarak bunun bir "an-ı mesud" olduğu vurgulanmaktadır. Bu ziyaretin yıldönümlerinin kısa bir süre sonra kutlanması beklenirken, yıldönümü kutlamaları uzun yıllar gerçekleşmemiştir. Burada vilayet statüsünün Silifke'den alınmış olmasının yarattığı olumsuz havanın tesiri olduğu kanaatindeyiz. Silifke ve Silifkeliler, kent tarihinde önem arz eden bu ilk ziyaretin yıl dönümünü ilk ziyaretten kırk yıl sonra 1965'te ilk defa kutlamışlardır.⁴⁹ Yıldönümleri bu gün hala kutlanmaktadır.

Gazi Paşa'nın Silifke'ye ikinci ziyaretleri bir yıl sonra Mayıs 1926'da gerçekleşmiştir. Bu ziyaretin gerçekleşeceği önceden haber alınmış ve karşılama için gerekli hazırlıklar yapılmıştır. Taş İli Gazetesi, Gazi Paşa'nın bu

⁴⁶ Taş İli; Sayı: 120, 29 Temmuz 1925, s. 3.

⁴⁷ Taş İli; Sayı: 121, 5 Ağustos 1925, s. 1.

⁴⁸ Taş İli; Sayı: 121, 5 Ağustos 1925, s. 1.

⁴⁹ ASLAN, age., s. 175

seyahatini 12 Mayıs 1926 tarih ve 159 sayılı nüshasında manşetten duyurmuştur. Gazi Paşa'nın bir sivil fotoğrafının yer aldığı haber "Hoş Geldiniz"⁵⁰ başlığını taşımaktadır. "Emin" imzalı bu haberde Gazi Paşa'nın ziyaretinin ehemmiyeti üzerinde durulmuş, onun Millî Mücadeleden bu yana milletin bağımsızlığı uğruna verdiği mücadeleden ve şimdi de iktisadî kalkınma hususunda gösterdiği önderlik ve gayretten bahsedilmiştir. Bu ziyaret vesilesi ile vilayet muhitinde hâsıl olan sevinç, heyecan, saadet ve mutluluk ifade edilirken yazı "Hoş geldiniz büyük Gazi, büyük halaskâr hoş geldiniz. Silifke'ye doğan güneş" ifadeleriyle bitirilmiştir.

Bu ikinci ziyaretin detaylarına gazetenin 12 Mayıs 1926 tarihli nüshasında "Vilayetimizin Mes'ud Günleri"⁵¹ başlıklı haberde yer verilmektedir. Buna göre Gazi Paşa beraberinde Fahrettin Paşa ve diğer maiyeti olduğu halde Ertuğrul Yatı ile 11 Mayıs 1926 günü akşam saat yirmi bir buçukta Taşucu İskelesi'ne gelmiştir. Burada Vali Fahri Bey ve İçel mebusları Emin ve Tefik Beyler tarafından karşılanmıştır.⁵² Geceyi Taşucu'nda Sadık Bey'in konağında geçiren Gazi Paşa daha sonra Silifke'ye gelerek vilayet ve belediyeyi ziyaret etmiştir.⁵³ Bu ziyarette de Taşucu'ndan Silifke'ye kadar ahali coşkulu bir şekilde Gazi Paşa'yı tezahüratlarla karşılamıştır. Tekrar Taşucu'na dönen Gazi Paşa Ertuğrul Yatı ile Numune Çiftliğine geçmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın çiftlikteki temas ve faaliyetleri Taş İli Gazetesinin 19 Mayıs 1926 tarih ve 160 sayılı nüshasında haber yapılmıştır. Gazetenin birinci sayfasında söz konusu seyahat ve çiftlik incelemelerini içeren bilgilere yer verilen haber "Büyük Gazi'nin Silifke –Numune Çiftlik Seyahati"⁵⁴ başlığı ile yer almıştır. Bu habere göre; Gazi Paşa 13 Mayıs 1926 Çarşamba günü Taşucu İskelesi'nden Ertuğrul Yatı ile hareket ederek çiftlik yakınlarındaki iskeleye gelerek çiftliğe geçmiştir. Burada yeni ziraat makineleri ile hasat yapılırken hazır bulunmuş ve o gün akşama kadar tam bir çiftçi gibi tarlalarda meşgul olmuştur. Çiftlik ve mahsulât hakkında tetkiklerde bulunarak at ile çiftliğin etrafını gezmiştir. Yağmurların düzensiz yağmış olmasına rağmen hâsıllattan memnun kalmıştır. Gazi Paşa, çiftlikte ve çiftlik yakınlarında bulunan zeytin ve harnup ağaçlarını işaretle bu meyve ağaçlarının ıslah usullerinin halka öğretilmesini bu meyvelerden zirai olarak yararlanılmasını emir buyurmuşlardır. Çiftlikte sulu tarım için kanalet sistemi tesisi üzerinde durmuş ve bu hususta bir uzman istihdamına karar vermişlerdir.

⁵⁰ Taş İli; Sayı: 159, 12 Mayıs 1926, s. 1; Bkz: Ek-5.

⁵¹ Taş İli; Sayı: 159, 12 Mayıs 1926, s. 1.

⁵² Taş İli; Sayı: 159, 12 Mayıs 1926, s. 1.

⁵³ ASLAN, age., s. 188

⁵⁴ Taş İli; Sayı: 160, 19 Mayıs 1926, s. 1.

Çiftliği Silifke –Mersin yoluna bağlayacak bağlantı yolunun yapımı hususunda gerekli talimatları veren Gazi Paşa, çiftliği sadece zirai alanda numune teşkil edecek bir çiftlik olarak değil aynı zamanda hayvancılık alanında da halka örnek teşkil edecek bir çiftlik olarak düşünmüştür. Bu maksatla Gazi Paşa, çiftlikte tavuk, koyun keçi vs. numune hayvanı yetiştirmek üzere fenni ve muntazam ağların yapımını emir buyurmuşlardır. Diğer yandan çiftlik etrafında bulunan bataklıkların kurutulması hususunda gerekli talimatları veren Gazi Paşa çiftlikte inşa edilecek binaların planları üzerinde mühendislerden bilgi almıştır. Bu süreçte Vilayet Başmühendisi Behram ve Macar Mimar Radomesko bu bina projeleri hususunda Gazi Paşa ile birlikte çalışmışlardır. Gazi Paşa ayrıca Silifke’de -muhtemelen Taşucu’nda- üç dört odalı bir sayfiye evi yaptırmayı da planlamıştır. Macar Mimar Radomesko bu binanın planını Gazi Paşa ile birlikte çizmiştir.⁵⁵ Ancak planlanan bu sayfiyenin inşasından daha sonra vazgeçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı için dinlenme köşkü birkaç yıl sonra İstanbul Florya’da kurulacaktır. Bu plan değişikliği Silifke’nin sosyal ve siyasi geleceği için bir kayıp olmuştur.⁵⁶

Gazi Paşa Silifke Numune Çiftliği’nde yaptığı üç günlük inceleme ve çalışmasını tamamlayarak 15 Mayıs 1926’da çiftlikten ayrılarak Ertuğrul Yatı ile Mersin’e hareket etmiştir. Gazete, Gazi Paşa’nın Silifke ve Numune Çiftliği incelemelerinin detaylarını aktardığı bu nüshada ayrıca Baş Mühendis Behram Münir imzalı bir baş makale de yayınlamıştır. “Türkiye Çiftliğinde Yapılacak İnkılâb-ı Ulvinin Temel Taşlarını Gazi Paşa Hazretleri Numune İtlafına Seza Çiftlikleri Teşkil Eyleyecektir”⁵⁷ başlıklı bu makalede, Gazi Paşa’nın çiftlikler tesis etmekle, modern tarımın eğitiminin yapıldığı mektepler açmakla ve modern tarım alet ve makinelerini bu çiftliklerde kullanarak, tarım alanında öncülük ettiği inkılâbın ehemmiyeti hakkında bilgi verilmiştir. Hususi olarak Silifke Numune Çiftliği’nde Gazi Paşa’nın emir ve direktifleri doğrultusunda 1925’den 1926’ya kadar bir yıllık süreçte yapılan değişim ve ıslah çalışmaları hakkında da bilgilerin yer aldığı bu makalede çiftliğin Silifke ve çevresinde ziraat ve hayvancılık hususunda halka örnek teşkil edeceği de ifade edilmektedir. Çiftliğin genelde ülke, özelde de bölgesel kalkınmaya hizmet edeceği vurgulanmaktadır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa daha sonraki yıllarda yaptığı ziyaretlerde özellikle Numune Çiftliği ile yakından ilgilenmiş ve çiftlik bünyesinde bir ziraat mektebi açılması talimatını vermişlerdir. Silifke teşkil eden bu Numune Çiftliği Ankara’daki Gazi Çiftliği’nden sonra Atatürk Çiftlikleri ara-

⁵⁵ ASLAN, age., s. 208.

⁵⁶ ASLAN, age., s. 208.

⁵⁷ Taş İli; Sayı: 160, 19 Mayıs 1926, s. 1-2.

sında ikinci büyüklüğe sahiptir.⁵⁸ Bu durum Gazi Paşa'nın çiftliğe gösterdiği yakın ilginin bir başka nedenidir. Çiftliği diğer Atatürk Çiftliklerinden ayrıran bir başka önemli özellik de pamuk ve pirinç üretiminin yapıldığı tek çiftlik olmasıdır.⁵⁹ Silifke vilayet merkezi olma niteliğini kaybetmiş olsa da Gazi'nin ilgi ve alakası devam etmiştir. Bu bağlamda Tarım Kredi Kooperatiflerinin kuruluşu hususunda 1936 yılında 2386 sayılı kanun yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde dönemin çiftlik müdürü Sırrı Türkmen'in gayretleri ile "Silifke'de Atatürk Çiftliği ve Tekir Köyü Tarım Kredi Kooperatifi" kurulmuştur. Bu kooperatifin kuruluşunu teşvik eden de Gazi Mustafa Kemal Paşa olmuştur. Zira Gazi Paşa 1500 liralık katılım payı ile kooperatifin 1 nolu kurucu ortağıdır. Bu Gazi Paşa'nın ortak olduğu ilk ve tek kooperatiftir.⁶⁰

Gazi Paşa bilindiği üzere vefatından önce Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti'nden Başvekâlete gönderilen 11.06.1937 tarih ve 4/545 sayılı yazıdaki vasiyeti gereği bütün mal varlıklarını ve dolayısı ile çiftliklerini devlete bağışlamıştır.⁶¹ Silifke Numune Çiftliği de devlet tarafından topraksız köylülere dağıtılmıştır. Çiftlik arazisinin dağıtıldığı aileler, 1950 yılında Bulgaristan ve Yunanistan'ın değişik bölgelerinden gelen ve Silifke'ye yerleştirilen muhacirlerden oluşmaktadır.⁶² Çiftlikte ziraat mektebi düşüncesi ile yapılan bina bu mektebin açılmaması neticesinde ilkokul binası olarak eğitime hizmet etmiştir.⁶³

SONUÇ

Başlangıçta da ifade edildiği üzere Taş İli Gazetesi İçel Vilayeti'nin ve vilayet merkezi olan Silifke'nin yakın tarihine ışık tutacak niteliktedir. Gazete vilayetin resmî gazetesi olma niteliğinden dolayı yayın politikaları da bu resmîyeti yansıtmaktadır. Kazaları ile birlikte Silifke'nin beşeri, iktisadi, sosyal ve kültürel tarihi açısından önemli bilgiler içermektedir.

Milli Mücadele'nin lideri, Cumhuriyetin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı olarak Gazi Mustafa Kemal Paşa Silifke'ye büyük bir ehemmiyet vermiştir. Bölgeye gösterdiği ilginin bir delili olarak yurt gezilerinde sürekli Silifke'yi programına dâhil ettiğini görmekteyiz. Silifke'de bir "Numune Çiftliği" kurması da bu ilginin bir başka delilidir. Gazi Paşa'nın Silifke seyahatlerinden ve Silifke'de yaptığı yatırımlardan İktisadi kalkınma noktasında bir model oluşturma gayreti içerisinde olduğunu görmekteyiz. Zira modern

⁵⁸ Yaşar SEMİZ, "Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S:29, Konya 2009, s. 164.

⁵⁹ Agm., s. 162.

⁶⁰ ASLAN, age., s. 336.

⁶¹ Salih YILDIRIM, *Atatürk Dönemi Tarım Politikasına Bir Örnek: "Silifke Atatürk Çiftliği"*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2000, s. 27.

⁶² Age., s. 28.

⁶³ ASLAN, age., s. 336.

tarım ve hayvancılığın uygulandığı ve muhitinde model olan bir çiftlik kurulmuş ve burada çağın gereklerinden olan modern tarım alet ve makineleri kullanılmıştır. Ziraî ve iktisadî kalkınma Silifke-Karaman yolunun inşası ve Silifke-Mersin yolunun yenilenmesi ile ulaşım noktalarında da bir yenilenme gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu yolları uluslar arası ticarete de etkili kullanmak üzere Taşucu İskelesi'nin yenilenmesi ve büyütülmesi gündeme gelmiş ve bu konuda yatırımlar yapılmıştır. Hatta Silifkeliler kentin ve vilayetin iktisadi kalkınmasına hizmet edeceği düşüncesi ile Taşucu İskelesi'ni Karaman'daki tren hattına bağlayacak bir tren yolunun inşasını talep etmektedirler Bu talep Gazi Paşa'nın ziyaretlerinde sürekli gündeme taşınmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bu ilgisini Silifkeliler karşılıksız bırakmamışlardır. Sürekli Cumhuriyet değerlerine ve Gazi Paşa'ya bağlılık vurgusu yapmışlardır. Yurt gezilerinde gördüğü ilgi ve alaka Gazi Paşa'yı memnun etmiştir. Bildirimizin hacmi içerisinde yer veremediğimiz Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu ve girdiği seçimlerde Silifke'den Gazi Paşa'nın beklentilerinin aksine fazla ilgi görmesi ve Silifke'de siyaset yapan şahısların şahsi çekişmeleri Gazi Paşa'da hayal kırıklıkları yaratmıştır. 1933 yılında zamanın politik mülahazalarının bir sonucu olarak ülke genelinde yapılan bir idarî düzenlemede İçel Vilayeti ile Mersin Vilayeti birleştirilmiş ve vilayet merkezliği Mersin'e alınmak suretiyle Silifke kazalığa dönüştürülmüştür. Bu değişime rağmen Gazi Paşa'nın Silifke'ye ilgi ve alakası son bulmamıştır. Ancak Silifke'nin kazalığa dönüştürülmesi, Gazi Paşa'nın ikinci Silifke gezilerinde gündeme gelen Cumhurbaşkanlığı için planlanmış olan yazlık köşkün yapılmaması ve Anadolu-Suriye Demiryolu'nun Taşucu'na bağlanmaması Silifke'yi ve kazalarını olumsuz etkilemiştir. Bu etki hem iktisadi hem kültürel ve hem de sosyal açıdan olmuştur.

Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen Silifke ve Silifkeliler Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya olan sevgi ve muhabbetlerinde bir kayıp yaşamamışlardır. Cumhuriyet değerlerine bağlılık noktasında da örnek teşkil edecek tavırlar ortaya koymuşlardır. Bu sevgi ve bağlılığın bir göstergesi olarak Silifkeliler, Gazi Paşa'nın bir anıtını vilayetliğin elden alınmasından hemen sonra hazırlayarak kent meydanına dikmişlerdir. Gazi Paşa'da hiçbir vilayette yapmadığı ölçüde Silifke'de tarımı teşvik etmeye devam etmiş ve burada kurulan tarım kredi kooperatifine kurucu statüde ortak olmuştur. Bütün bu hususlar bir devlet başkanı olarak Gazi Paşa'nın İçel'in yakın tarihinde özel yeri olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Atatürk'ün Tamim, Telgraf Ve Beyannameleri-IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.
- İzzet ASLAN, Atatürk Silifke'de, Kemal Matbaası, Adana 1981.
- Mehmet ÖNDER, Atatürk'ün Yurt Gezileri, İş Bankası Yayınları, Ankara 1998.
- Kıvanç OSMA; Cumhuriyet Dönemi Anıt Heykelleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2003.
- Kurtuluş Savaşında İçel, Kurtuluş Savaşında İçel Tarihini Yazma Komitesi, İstanbul 1971.
- Salih YILDIRIM, Atatürk Dönemi Tarım Politikasına Bir Örnek; "Silifke Atatürk Çiftliği", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2000.
- Şeref GENÇ, "İstiklal Savaşında Mersin'i Kurtarma Çabası", Kuva-yı Milliye Dergisi, S:59, Mersin 1965.
- Yaşar SEMİZ, "Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S: 29, Konya 2009 s.155-194.
- Taş İli; Sayı: 97, 3 Şubat 1925.
- Taş İli; Sayı:101, 2 Mart 1925.
- Taş İli; Sayı:102, 9 Mart 1925.
- Taş İli; Sayı:109, 6 Mayıs 1925.
- Taş İli; Sayı: 111, 20 Mayıs 1925.
- Taş İli; Sayı:114, 10 Haziran 1925.
- Taş İli; Sayı: 116, 24 Haziran 1925.
- Taş İli; Sayı:117, 8 Temmuz 1925.
- Taş İli; Sayı: 120, 29 Temmuz 1925.
- Taş İli; Sayı: 121, 5 Ağustos 1925.
- Taş İli; Sayı: 122, 12 Ağustos 1925.
- Taş İli; Sayı: 132, 27 Ekim 1926.
- Taş İli; Sayı: 150, 10 Mart 1926.
- Taş İli; Sayı: 159, 12 Mayıs 1926.
- Taş İli; Sayı: 160, 19 Mayıs 1926.
- Taş İli; Sayı: 172, 15 Eylül 1926.
- Taş İli; Sayı: 173, 22 Eylül 1926.
- Taş İli; Sayı:174, 29 Eylül 1926.
- Taş İli; Sayı: 188, 5 Ocak 1927.
- Taş İli; Sayı: 209, 8 Haziran 1927.

EKLER

Ek-1: Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye 19 Mayıs 1934 tarihinde dikilmiş olan anıtı.

مذہب سچا

ایکھن ۹۷ نومبر ۱۹۲۵

شہنشاہ ۲۰ شہاب ۱۹۲۵
 بازار ارتسی ۵ رجب ۱۳۴۳
 مملکت وک فاشدی بازیدہ جہان من آیتدہ
 درج اولو تالیان اوداق اعادہ ایڈال

طاہر ایلی

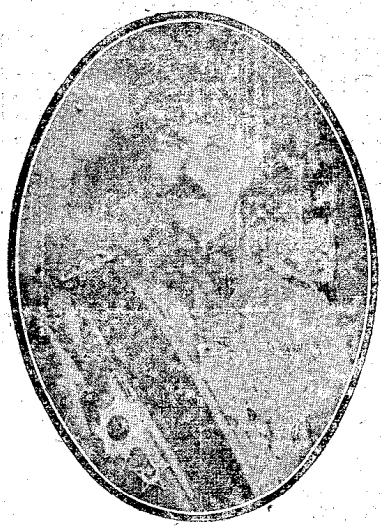
تلفظی بش غروشدد

تورکجه ۲۰۰
 اشتراک شرایی ۶ اونی ۱۵۰
 ارج آئی بوهس ۲۰۰
 کونی کیش انسخه بکری غروشدد
 اعلات اجرق مطبعه مدیره قراولانده برینور

هر هفته بازار ارتسی کونتری کتروانورد ولایت روسی غرہ سیدر

اورادہ طوبلاش اولان لاسوس و جیگ کوزل اعلالیسه بالذات ناس اینک اوزره مین وهوت مستقایدن آرپه یوق بوزنتو قدر ماشیا پوروپه رک کوی اهلینسه افقات پرورمشدر و کویلرشد داتر ایفاساسات آتشارورد
 طورواق موقفسندن دخی حرکتسه مریندن چیقلدقدن دوت ساعت صکره قلمدن آتیلان ایک طوب صدامی غازی مشارالیه ک شرفیوروی حلقه افلاان افش وهجان وصرتناجر ایسده فاشانان اعلالی بولک مرسیین جهته حصر نظر انتظار ایتمدی
 بولک هر ایک طرفنده صره صره درزش اولان خلق غازی مشار الیه ک اوتوموبیلک کونتمسی اوزرشد انتظام دائره سده ویک اواز اولهوق پاشا عدالیله جاشرفیسنه پرورجیزک استقباله آتالقی استقبالی تشکیل ایده جک اولان آتایک بولک کوجوک بارود وفوزلری دقت آور صدا وایا والردمکی انارت باراقرفه کنه یتر دن بویولرک قلیلریک سرووی برقلدها آرتدیر یوردی
 بر صرده کان اوتوموبیل آلابی ماوردی . ابتدا غازی باشمن اوتوموبیلن ایتمسی اوزرته ان جیوبیلاق رآلتیش طوقایدر قوبدی
 سایه قدر بولک این برآقینلر آره سده عترم مسافر من بوزوب قصبه دوضرف ایلرله مک پاشاددی . تصادف ایتمدی خلق تنه صه جال و عیالر سوال ایبدن افغان ایتمدی جهته هر کس دیشین جهنورنیک بوسحی حلاقسی کورمکله آتی باشریه ایصحق برجهته اظهار آتور حسن قبول واعلان سروروصیفین ایلوردی
 بوجان ایله بوروه رک کورینک قصبه جهته کاشش وتمدن دقر آتور کمالمدی قصابان افنادن خیم خواهانیه معرف صیرز لفا یک جدی وصحی برورمشدر آتایک بوسدی رده ایکی قران ذبح آتشدور

هله کوزری اوزرده نطاشهر ایلهین اجناج و تراکایدن ختک ناسیه سرشندن تحسرتینک زائل اوله جشمه پوزرندن سوسوبه کازی بالی اولوردی . خلاصکار ناز بوزک کله یکی ایتمدن خلق مریندن حرکتدن اول درین برخواسته و بربریله مسافه ایدرجهته دها ایلریه آتقی . منجسی کورمک اوزری مصلیسه بکلمکله مسافه ورفاشندن منع قس ایده بودی
 دوس جهور من ناز پاشا من واقفانده نافع وکیلی دواریکر مینوی فیضی ورزده مینوی فوادیک اقدیر ایله ایکه ای اوزده مفتی انحرالین پاشا حضرلاری وولیت جهور باشکی توفیق ، سرلور بیکلیتی روسی، بار بوزانی مظهر وای مخصوص برنجی کای حسن رضا بلقاقدار بولده قاری حالده ؟ ولائیز نشریاتی استخرا بولون مرینه قدر کین حاجی پاشا زاده صادق وپولاجلی ناحیه منی بیری یوسف وبلدیله ریسی مصلتی بکاردن مرکب هیئت ایله برکده باورود ولائیز خدمتده استقباله جیغان رالی ولایت فخری بلق اشدی ایله مینلده زانارده قونماعالی حاجی وعلی حاجی کامل و حکمه افاضندن تظیف بکتر ایله تورک اوجانی ریسی سید واولجه مینوب حاجی حسین ونوری اقدیرله ایلدورویسی خلیل و تجارت اوطاسی ریسی طاهر بلق زاده مسارق بکر و تحاریرن دوویسی مصلتی انا طرفلندن مراسم استقبالیه استقبالیه ایتاقوربانلر ذبح ایله دم خوش آبدی اجرا قیلشدر
 ... شای راهده لاسوس نام جسدیدی طورواق موقفسه نشری قراولان اطراف کورلورن بولر دکرول اعلالی آلتیشلرله اظهار آتار صمیمیت و جرم وتمدن قراولان ذبح واعلان شادمانی اولمشدر
 غازی پاشا حضرلری لاسوس صوی کتارده بر ساعت قدر استراحت پروردی

تورکک عالینک ذی شان و ذی شرف منجی اعظمی ریسی جمهوریمز غازی پاشا حضرلری

کانون کاپینک بکری بدلیجی صالی کونی مملکت کونک انقلاب کونک بویوک بزر تاریخی ایتموردی . سلطان تورک و خانلارک کورمیدی . فاتح بک بزر ایلمارک ایاق باصادی بواج دوار بویوک انقلاب بویوک منجسی کله جمدی
 بو خراب دوارک اوزرته سندن آتوب کین ایدر مملکت بیه بویوک باشقه برشیران کوزه جاپروردی
 آتاجلرده قانان صوک قیرمیزی باپرا قزک حقیق روزگارلرله حصوه کیردیکی طالعنلرله تهره مکس ایدرورد و اوزرده ک نیبه طالعنلر آروسندن کولومسین هلال ایزمشک جروانشه بیسه کتسکر علاوه ایدروردی

Ek-2: Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye yaptığı 27 Ocak 1925 tarihli ziyaret hakkında haberlerin yer aldığı Taş İli Gazetesi'nin 3 Şubat 1925 tarih ve 97 sayılı nüshasının ilk sahifesi.

Ek-3; Gazi Mustafa Kemal Paşa Silifke'ye gerçekleştirdiği 27 Ocak 1925 tarihli ilk ziyaretinde kendisini karşılayan Silifkelilerle Tarihi Taş Köprü'den geçerken.

Ek-4; Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'yi ilk ziyaretlerinde misafir edildiği Hacı Hulusi Efendi Konağı. Silifke Atatürk Evi ve Müzesi.

تاریخچه نشر گزنفش

دوره پنجم سنه - نومبرو : ۱۹۲۶

۱۲ ماہیں ۱۹۲۶

۲۹ شعبان ۱۳۴۵

ی وئته قائلہ بازیارہ جہنہ لرمین آجیتہد

دوج اولونجاہان اولواق آئادہ ایدلن

گزنفش

نسخہ سی بش غرودشدر

تورکیہ عالیہ
شترک شرائطی ۲ اپری ۲۰۰
۲۲۰
۲۰۰
ارچ آقایی برولدر

کونی کیش آندشدر یکری غرودشدر
اعلامات اجری مطبعہ مدیریہ قراراشدر برابرد

مرہفتہ چہارشنہ کونزری لدر اولونوز ولایتکدرسی غزنفشدر

خوش کلدیکیز

رئیس جہود غازی پاشا حضرت تازی

بووک خلاصکارین غازی پاشا
تازی ایکشنی دئمہ اولوق ولایتزوم
دوسماد بشش ایندیلر .
کین سنہ کارون تاپانک یکری بدشی
کونی بو مستکتا سوپنج وختیارانی
این سلفکک جمعی بو کون عین
جسدین دوغان حقیق پارامک سنا
تیزه کامران بوتوزور . برهفتدیری
یک تشریف ایدمکچکی خشر آلان
رک مسعود برهبرسزلفه کین عرفه
رزی ایدنه بوکون بو عالی ولفطکاک
نمایه الی بوکین برسدیر وختیارانی
نجل اییزور .
عجود لایندہ ویتھور اولان بوہجوم

حرمت و مروتیت و اولمہ اچیلدهکی
شوسدختانی شیدین اینتبارنک معاصر
ترقی و مسدیتده احیة ایدمکچکی فیضلی
ساحری تینیا وارانه ایدیزور .
قائلیتہ بوکوناز بزرک دعای ایندمن
وختوزک اوزکا قایش ایدی آدست ناسان
و مروتیت دویتورلن تینج باب اولان
مشور بر وحدت مابنک عرض ایندیکی
منظره مشکوره و اولنرک ایدن تاپیدی
بولان حرات غورومزدکی معاصر اکتکات
ملک نرک حقیق بر عرض مدینه دوغری
قلعہ مرامل اچکده اولدینی نظهار و
ایات ایدیزور .
اطصال غازی پاشاسنرک تیزه قاریه
عجود ولایتده حاصل اولان شرت و
سادت حراتنرک سواقی اک بوکسک
اصانت و تراخارله جهوزدور . ایدنه بو
دقیقارده بو سواکک ایدشمار الہاماریه
وجدان و لسان عجیظہ معوم و صدیقی
تکرارلہ سادات بخت اولان عرض خوش
آمدی و لایمہ سنکران و اینتاندویدولریه
مشروع مسعود اولوق غریمدره مشا
رکت و مساعت ایدیزور :
خوش کلدیکیز بووک غازی و بووک
خلاصکار و خوش کلدیکیز . سلفکک
طوفان کونش .

امین

ولایتزوم مسعود کونزری

رئیس جہود غازی پاشا حضرت تازی
قزاقان پاشا باشکاپ تویز سوادری روسی
بارد نظرق ای غموس مدیری حیاتی ای
جموس ماوروزدن تخرج و خان فرسی
مفتی حلی و عالی پاشا زادم صادق
چندہ مدیری نظرق و مدیت عالیک اوز
رائف ای ایدیلر لظفران نظرق ایلیک اوز
برقی کونی ساعت یکری بر چاندہ استوری
تدریظہ طای اوجیدہ وائل ولایت تدری
و اولموزویل الہ صریحت تدریظہ بیوزان
حرم بیوزان ایق و توفیق و تجلیت اولوی
رئیس سای پتار عاکت نایہ عرض تلمیحت

آلمنه قوتبول منقلہ سنلک ایتجائی

وقوعبولان دعوت اوزرنہ سلفکک
ادمان بوددی هیئت اوارمندن ابراهیم و
قائین موسی عبدالرحمن قنبر قنبر مرخص
اولواق ایتجایہ برشده کونی مرسیہ عزیمت
اچشاردر . جمہ کونی آلافرانہ ساعت
اون برده حرسین تورک اوجاشی سیدور
شمسیہ صالحونده ایپلان ایتجاعدہ مرسیہ
وسادکک منقرندن یتقہ مع انانک کیمہ
بولنامتشدور . اکوزتیک اولماسی حسینہ
اچتجاعدہ حاضر بولان مرسیہ قوتبول
شمسیہ مدیری جمال و منقلہ قوتبول
شمسیہ رشی طرف طرفانی و قوتبول
قائین آدت و معطی بکل و مرخاضرہ
بزرده وردکاری قرارہ ایتجایہ روسی
برشکده دوام ایدنش و ایتجایہ شدندیہ
قدر مرکز محمدین منقلہلر کوندریان
آتیوزد ایرا خصیصانک توزیع ایدلمسی و
ایسانس ورقلریک مرسیہ کوندریسی
بوزندظ ششایبولاق ماجیلرندن انقراج
ایدیان آلمنه منقلہ سنلک سنہ مین و سلفکک
قوزاریک منقور ایدلرکیندن بختہ مرکز
عومیہ بو مقصدن محرم ایدلمسی تیتایلیہ
مرامجت ایدلمسنہ و آلمنہ بده مرسیہ
قوتبول مرکزیت روسی اولواق کوندر .
ایسی ایچون تحریرات کتسلیتیرہ قرار
وریلدیکی کئی ایتجایہک خصوص قسندمده
مرسیہ سنلکک ختاملک ازیرہ ریاضت
اجرا ایدرک ماجار پایشی تیتایلیہ ایتجایہ
نهایت ورتشدور . مرخاضر تیز مرسیہ لوزک
صدیق ایتجایہ مظهر اولشاردر .
مرسیہ تورک اوجاشی و سلفکک ارمان
بوددی تیتیک ترقیہ دوغری آندیشی

Ek-5: Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Silifke'ye yaptığı 12 Mayıs 1926 tarihli ziyaret hakkında yorumlarının yer aldığı Taş İli Gazetesi'nin 12 Mayıs 1926 tarih ve 159 sayılı nüshasının ilk sahifesi.

...